

ОСИ И СЪРШЕЛИ ПРЕЗЪ ЛЪТОТО НА 1929 г. У НАСЪ

Отъ Д. Йоакимовъ — София

WESPEN UND HORNISSEN IM SOMMER DES JAHRES 1929 IN BULGARIEN

von D. Joakimov — Sofia

Втората половина на изтеклата 1929 година у насъ се ознаменува съ появата въ голѣмо множество на нѣкои вредни насѣкоми, които причиниха значителни щети на много културни растения. На първо мѣсто отъ тѣхъ бѣ ливадната пеперуда, която обърна вниманието на всички съ своето множество и нанесени вреди отъ гжсеницитѣ ѝ, за което своевременно се изнесе въ печата, а и до сега още ѝ се посвѣщаватъ съответни статии.

Едновременно съ ливадната пеперуда се появиха въ голѣмо множество нѣкои оси и стършели, която поява тревожеше нашето селско население въ сжщата степенъ, както и ливадната пеперуда, но остана безъ какво-да-било внимание у хората, занимаващи се съ тия напасти и за която нищо не се упомена въ печата. Масовото намножаване, обаче, на тѣзи пакостни насѣкоми презъ това лѣто бѣ нѣкакво изключително явление, на което тукъ искамъ да посвѣтя нѣколко реда.

Презъ последнитѣ три месеци: юлий, августъ и септемврий отъ това лѣто, бидейки по екскурзии изъ казанлъшко, имахъ единъ рѣдъкъ случай да наблюдавамъ неизброимо множество оси и стършели, сжщевременно да слушамъ разказитѣ за тѣхъ на мнозина курортисти, дошли изъ всички краища на България на тамошнитѣ курортни бани. Отъ разказитѣ на тѣзи хора можахъ да заключа, че масовото намножаване на тѣзи насѣкоми е повсемѣстно изъ България. А тамъ, въ Казанлъшко, кждето хълмиститѣ и гористи мѣстности представляватъ добри условия за развитие на оси и стършели, които обикновено всѣко лѣто си ги има доста, но тая година тѣхното множество бѣ явление изключително. Навсжде селското население се оплакваше, че оситѣ и стършелитѣ му причинили една или друга вреда. Освенъ обикновенното оживяване, отъ което често се срѣщаха хора, особно деца, съ подуто лице или ржце, не бѣше оставенъ на мира и добитѣка. Миналото наблизу край гнѣздото имъ

животно веднага биваше спогонено отъ роякъ оси и нажигено колкото трѣбва. Мнозина орачи напущаха нивитѣ си недоизорани вследствие многото стършели, гнѣздещи въ хралупитѣ на крушови и други тамъ дървета, или просто въ земята и които не допускатъ наблизу да ги смущава какво-да-било движение. Изъ жилищата навсѣде се въвираха оси изъ всички жгли да дирятъ нѣщо за храна. Ястие неможеше да се укрие отъ тѣхъ. Въ всѣки сѣдъ съ какво-да-било ястие, оставенъ малко само откренатъ, за часъ-два биваше напълненъ съ издавени въ него оси. При обѣдъ постоянно трѣбваше да се маха съ ржце и да се прогонватъ множеството нахални оси, които налитаха къмъ сѣда съ ястие. При всѣко гребване съ лъжицата, трѣбва да изхвърляте изъ нея една две удавени оси. Поднасяте лъжицата къмъ устата си, хопъ, въ нея падне оса. Месо не бѣше възможно да се насѣче на открито — цѣлъ роякъ оси налиташе на него и по ржцетѣ, кжсатъ и отнасятъ трохи месо и жилатъ при допиране до тѣхъ. Ушавъ отъ сливи, круши или отъ други плодове не бѣше възможно да се изсуши на открито слънце — за два три дена оситѣ оставяха стъ него само костилки и ципи. Пчелитѣ бѣха въ жалко състояние. Около предкитѣ имъ постоянно се въртятъ нѣколко оси, боричкатъ се съ тѣхъ, намѣкватъ се въ кошера и измѣкватъ отъ тамъ пило, медъ или пчели, въпреки яростната защита на обитателитѣ му. А страшнитѣ стършели, летейки бавно около кошера, сграбчватъ съ крака връщащитѣ се отъ паша пчелици и ги отнасятъ въ гнѣздото си. Плодоветѣ по дърветата и гроздето бѣха презполовени отъ оситѣ и стършелитѣ, а по-мекитѣ и по сладкитѣ съвсемъ биваха унищожавани. Откъснете напр., цѣлъ гроздъ, отвънъ непокътнатъ, но лекъ като перо; веднага измежду зърната му наизкачатъ стотина оси, навлѣзли между зърната и отвътре до дръжкитѣ имъ ги продупчили, изсмукали всичкия имъ сокъ, а оставили непокътната само ципата. Мнозина лозари обраха гроздето си недозрѣло „поне за оцетъ“, както казватъ селянитѣ, да не загубятъ и него.

Гнѣздата на оситѣ и стършелитѣ се срѣщаха твърде начесто. Нѣмаше кухо дърво безъ стършелово гнѣздо въ хралупата му. На всѣки слогъ между нивитѣ и лозята се намираха по единъ—два осиняци въ земята. Всѣки зидъ изъ селата бѣ населенъ отъ нѣколко осиняци. За куриозъ, въ единъ зидъ въ селото Турия, дълъгъ 20 крачки, намѣрхъ 5 осиняци.

Какви особни условия бѣха благоприятствували това масово размножаване на оситѣ и стършелитѣ, не можеше съ положителностъ да се каже. Обикновено тѣмъ много благоприятствува сушавото лѣто, което не бѣше напълно

такова тая година. Лани 1928 г. напр., то бѣше повече сухо, но оситѣ бѣха въ нормално множество.

Предѣ видѣ интереса, който представлява масовото намножаване на оситѣ и стършелитѣ презъ това лѣто, не ще бжде безъ значение да дадемъ тукъ едно кжсо изложение на тѣхната биология, както и нѣкои указания за борба съ тѣхъ.

Оситѣ и стършелитѣ, за които тукъ става дума, се числятъ къмъ едно голѣмо семейство „Vespidae“ и то къмъ оная група отъ тѣхъ, които живѣятъ задружно на голѣми семейства и се наричатъ обществени (социални, колониални) оси. Тѣ живѣятъ задружно по нѣколко стотини или хиляди индивиди въ една община (семейство, колония) и си изработватъ особни жилища, наричани гнѣзда или осиняци, въ които се подслоняватъ и развъждатъ. Общината имъ сжществува само едно лѣто и се състои отъ три сорта индивиди: мъжки, женски и работници (полово закърнѣли женски). Обикновено жилището на оситѣ се помѣщава въ хралупитѣ на кухитѣ дървета, въ пещерки въ земята, издълбани отъ самитѣ оси, въ гжстата вършина на нѣкой храстъ, въ зидоветѣ, или подъ покривитѣ. Гнѣздото имъ се състои отъ пити: една до 10 и повече, положени хоризонтално една надъ друга, образувани отъ шестостѣнни килийки, разположени само на долната страна на пититѣ съ отвора си надолу. Пититѣ сж кржгли или почти кржгли дискове отъ различна голѣмина, скопчени помежду си съ яки връзки и на расстояние една отъ друга споредъ голѣмината на оситѣ. Ширината и дължината на килийкитѣ на пититѣ сжщо зависятъ отъ голѣмината на оситѣ, които ги строятъ. Най-горната (първата) пита е най-малка, следващитѣ подъ нея постепенно се уголѣмяватъ до известно мѣсто, следъ което пакъ постепенно намаляватъ до най-долната. Тѣй устроено гнѣздото на оситѣ обикновено взема приблизително сферична или елипсоидна форма. Най-горната (началната) пита на гнѣздото е закрепена здраво за тавана на кухината, въ която е разположено то. Гнѣздото на нѣкои оси не е покрито съ нищо, а на други (повечето) то е покрито съ единъ шупливъ пластъ, направенъ отъ сжщото вещество, отъ което сж направени и пититѣ и отдалеченъ на малко расстояние отъ периферията имъ. На долния край на покривката се намира единъ общъ отворъ за вжтрешността или пъкъ два такива, но по-малки отстрани и срѣщуположно.

Веществото, отъ което е направено гнѣздото на оситѣ, не е нѣкаква восъчна материя, отлжчена отъ тѣлото имъ, както у пчелитѣ. Това вещество се състои отъ гнили части отъ дървесина, кора, листа и др. т., които осата сдѣвква на каша съ челюститѣ си. размекчава я съ плюнката си и образува едно тѣсто, което, съ помощта на челюститѣ и краката, източва на тънки сиво-пепеляви или сиво-жълтеникави листенца,

прилични на попивателна хартия, отъ които строи питиѣ, покривката и другитѣ части на гнѣздото си. — Оситѣ, следователно, можемъ да назовемъ „първитѣ фабриканти на хар-

Фиг. 1. Гнѣздото на осата *Vespa silvestris* между клончета на дърво съ открита покривка и 2 пити.

тия“ на Земята. — Цѣлата външна форма на покрития така осинякъ приема сферична, продълговата, елипсоидна или крушовидна форма. (Вижъ фиг. 1).

Образуването и развитието на гнѣздото на оситѣ, както и на цѣлата имѣ колония се извършва по следния редъ: Пролѣтъ презимуващата и оплодена още миналата есенъ женска оса се събужда отъ зимния си сънь, напуска своето зимно скривалище и се втурва най-първо да търси удобно мѣсто, кждего да устрои бждащето си семейство. Щомъ като намѣри такова, напр. хралопата на нѣкое кухо дърво, нѣкоя миша дупка въ земята, подъ керемидитѣ на покривитѣ, тъмнитѣ жгли на малко обитавани постройки или сламени покриви, гжстата вършина на нѣкой храстъ и др. т., тя полага основата на своето жилище. Най-първо осата (матка, царица) изработва една килийка (централната) отъ първата (най-горната) пита на своето гнѣздо и я прикрепва къмъ тавана на куфината чрезъ една яка дръжка. Следъ това тя прилепва постепенно нови килийки наоколо първата и снася въ всѣка отъ тѣхъ по едно яйце. Сщевременно тя уголѣмява първата пита, започва и втора подъ първата, а сщщо туря и началото на бждащата покривка най-отгоре. Следъ нѣколко дни най-първитѣ снесени яйца се излупватъ, отъ тѣхъ излизатъ малки ларви, които веднага отварятъ уста и искатъ да ядатъ. За младата майка се открива нова и усилена работа. Тя развива максимумъ енергия. Непрестано хвърчи, лови разни насѣкоми, сдѣвква ги, размѣсва ги съ плюнката си и съ събранъ отъ цвѣтята нектаръ, като приготвя отъ всичко това една каша, съ която тъпче устата на лакомитѣ си дѣца. Едновременно съ строежа на гнѣздото и хрненето на ларвитѣ, осата разширява и пещерката подъ гнѣздото, ако то е разположено въ земята, въ нѣкоя изоставена маша дупка напр. При всѣко излизане изъ гнѣздото си да търси храна и материали, тя не излиза празна, а изнася съ челюститѣ си по една пѣсчинка или бучка земя, изчоплена изподъ гнѣздото, отъ което уголѣмява простора му. Усилена е работата на младата майка презъ това време. Но ето че нейнитѣ първи рожби, дораснали, повече не искатъ храна. Тѣ се покриватъ отгоре съ бѣло калпаче (пашкулъ), почиватъ нѣколко време като нимфи и следъ нѣколко дни прогризватъ калпачето на своя пашкулъ и излизатъ на бѣлъ свѣтъ като млади оси. Това сж първитѣ рожби, първитѣ помощници на отрудената майка, които, следъ известна почивка, веднага подзематъ нейната работа и нейнитѣ грижи. Тѣзи първи млади оси сж първитѣ работници (закърнели полови женски), които се излупватъ презъ цѣлото лѣто отъ снесенитѣ по-послѣ яйца отъ майката. Тая последната повече не излиза отъ гнѣздото навънъ, следъ като младитѣ, наскоро излупени работници подзематъ работата на семейството — продължаване строежа на гнѣздото, уголѣмяване на помѣщението му и отхранване на излупенитѣ отпосле ларви. Работата на майката въ семейството отсега се ограничава въ последователното сна-

сяне на яйца, Тая задружна усложнена и засилена вече работа на майка и челядъ продължава по сщия редъ чакъ до приближаване на есенъта. Прѣзъ тоя последенъ сезонъ отъ последнитъ излупени ларви вече не излизатъ работници, а полови индивиди: мжжки и женски оси, които презъ септемврий и началото на октомврий копулиратъ. Съ настѣпване на студеното време на есенъта, старата вече майка на семейството, работницитъ и мжжкитъ, следъ копула, измиратъ. Младитъ пъкъ оплодени вече женски напушатъ гнѣздото, всѣка си търси скрито мѣсто: пукнатини и кухни по дърветата, подъ покривитъ и др., кждето да презимува до идната пролѣтъ, когато всѣка на свой редъ ще си образува собствено семейство. Старото гнѣздо следъ това запустява и скоро се разрушава.

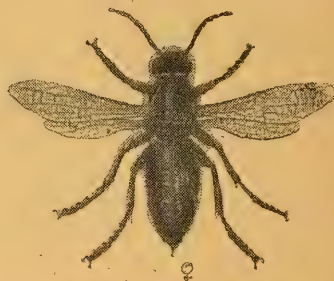
Социалнитъ оси у насъ броятъ до 7—8 видове. Най-големата отъ тѣхъ е стършелъ *Vespa crabro* L. (фиг. 2.), а най-

Фиг. 2. Стършелъ *Vespa crabro*.

Фиг. 3. Горска оса *Vespa sylvestris*.

Фиг. 4. Обикновена оса *Vespa vulgaris*.

обикновената е германската оса *Vespa germanica* F., после горската оса *Vespa sylvestris* Sc., (фиг. 3,) саксонската оса *Vespa saxonica* F., обикновенната оса *Vespa vulgaris* L. (фиг. 4.), черве-

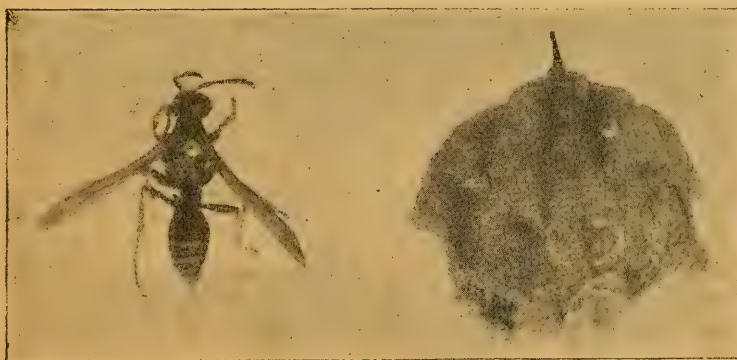
ната оса *Vespa rufa* L., малката оса *Vespa media* de Géer. (фиг. 5) по-рѣдка е французката оса *Polistes gallicus* L. (фиг. 6.) съ най-малочисленно семейство и непокрито гнѣздо отъ една само или две питки, подслонено подъ керемидитѣ и прозорцитѣ, по плетищата, трънетѣ и тревитѣ.

Всичкитѣ оси лесно се познаватъ по своята кафява или черна основна окраска, нашарена съ напречни жълти прѣ-

Фиг. 5. Малката оса — *Vespa media*.

стени по коремчето и жълти петна по главата и гърдитѣ. Тѣлото имъ е почти голо или усѣяно съ рѣдки червеникави косми. Женскитѣ и работницитѣ сж снабдени съ жило и жилиятъ твърде болезнено, даже и опасно. Жилото на оситѣ

Фиг. 6. Френска оса. — *Polistes gallicus*.

нѣма ситни жбци, насочени обратно, както онова на пчелитѣ и не остава въ раната при ожилване. Осата, следователно, не умира следъ ожилване, както пчелата и може повторно да жили. Крилата на оситѣ сж добре развити. Съ тѣхната помощъ тѣ хвърчатъ бързо и ловко. Преднитѣ имъ крила, при спокойно положение, се сгъватъ надлъжъ по-срѣдата си.

Мжжките оси по-лесно се познават отъ женските и работниците, отколкото женските и работниците помежду си. Мжжките имат тѣло малко по-удължено, коремчето имъ е съставено отъ 7 сегменти, а пипалата имъ сж прави и 12-членни; голѣмината имъ е срѣдня между оная на женските и работниците. Женските и работниците мжчно се различават помежду си. Голѣмината имъ (женските сж по-голѣми) не може винаги да ни служи за признакъ, защото има и по-дребни женски и по-едри работници. И едните и другите иматъ кжси, колѣнчести, 11-членни пипала, иматъ жило и коремче, съставено отъ 6 сегменти. По всичко друго си приличатъ.

Възрастните оси се хранятъ съ сладки захаристи сокове, изсмукани най-вече отъ узрѣлитъ сладки плодове: круши, сливи, особено грозде, а своето пило (ларви) тѣ хранятъ съ месна храна, сдѣлкани насѣкоми: мухи, гжсеници, паяци, късчета мѣсо отъ други животни. Тѣ отхранватъ своите ларви сжщо както правятъ птиците съ своите малки: донасятъ многократно храна и я поднасятъ въ устата имъ. Осите не събиратъ медъ въ гнѣздото си, както правятъ пчелите; само понѣкога напълнятъ нѣколко килийки съ медъ, но скоро го изразходватъ.

У насъ най-разпространената оса е германската (*Vespa germanica* L.) и стършелътъ (*Vespa crabro* L.). Първата е черна, съ жълти рисунки по главата и гжрдите, а коремчето ѝ е жълто съ черна основа на сегментите. Тя достига дължина 13 — 16 мм. (мжжката), 17 — 20 (женската) и 11 — 13 мм. (работницата). Стършелътъ (най-голѣмата нашенска оса) достига размѣри на дължина 21 — 23 мм., 26 — 30 мм. и 19 — 23 мм. (р.). Той има червенокафява основна окраска, нашененъ по главата, гжрдите и двата първи коремни сегменти съ жълто, а останалите сегменти на коремчето сж жълти съ червенокафява основа на сегментите. Първата построява гнѣздото си въ кухината на дърветата (но порѣдко), въ зидове, въ плѣвни или въ земята (най-често). Въ последния случай гнѣздото бива и най-голѣмо. Обикновено то има размѣри 25 — 30 см. въ диаметръ, но по нѣкога (много рѣдко) то достига размѣри до 1 метъръ въ диаметръ и съдържа до 10 и повече пити. Окраската на гнѣздото е сиво-пепелява, а материята му е доста жилава. Стършелътъ сжщо строи гнѣздото си въ зидове, въ земята (най-рѣдко и по-голѣмина най-малко), въ хралупите на дърветата, дето достига най-голѣми размѣри, понѣкога въ диаметръ до 50—60 см. Стършеловото гнѣздо (вижъ фиг. 7.) има пепеляво-жълта окраска, съ 5—10 пити вътре и е лесно трошливо. Отворътъ на покривката му се намира на долния край и е доста голѣмъ, 5 — 10 см. въ диаметръ. Гнѣздото на германската оса понѣкога се обитава отъ нѣколко хиляди индивиди, а онова на стършела — отъ нѣколко стотини. Тѣзи две оси

най-често се намиратъ изъ околноститѣ на селищата и въ самитѣ селища, а рѣдко въ горитѣ и чисто пустиннитѣ мѣста. Тѣ именно презъ изтеклото лѣто бѣха масово размножени.

Фиг. 7. Горнитѣ 3 пити отъ гнѣздото на стършела безъ покривка.

При нормално размножаване на оситѣ и стършелитѣ, едва ли се чувствува нѣкаква щета отъ тѣхъ. При това тѣ отчасти сж и полезни, тъй като, заради храна на своитѣ ларви, тѣ унищожаватъ доста насѣкоми: домашната муха, синята и зелената месарки и гъсеници, а стършелътъ унищожавя много скакалци. Но кога се размножатъ въ голѣмо количество, тѣхното сжществуване вече се манифестира като силно вредоносно. Най-вредни сж тѣ за зрѣлитѣ овощия, особено за гроздето. Ето защо най-често намираме осиняци по слоговетѣ на лозята. Освенъ това, оситѣ и стършелитѣ убиватъ голѣмо количество пчели, на които изсмукватъ меда изъ гушата, а трупа сдѣвкватъ за храна на ларвитѣ си. Стършелътъ, при това, въ гориститѣ мѣста изгризва ивички кора на младитѣ осенови, джбови и други дръвчета, съ което имъ

нанася чувствителна повреда. Твърде неприятни сж оситѣ и стършелитѣ съ своето силно болезнено и опасно жилиене. Тѣ нападатъ всѣки, който само помине край гнѣздото имъ и съ по-бързи движения ги тревожи и жестоко го нажилватъ. Ожилването на стършела е по-силно и по-болезнено отъ онова на осата. Неговото 5 мм. дълго жило прониква доста дълбоко подъ кожата и причинява освенъ острата болка, нѣщо като тѣжъкъ ударъ, следъ това бързъ отокъ, долошаване, отмаляване, трѣска и следъ това изпъпчване насжде по кожата, последвано отъ облекчаване; но болкитѣ и отокътъ траятъ още два-три дни. Женитѣ и децата по силно чувствуватъ болезката отъ ожилването и у тѣхъ отокътъ е сжщо по-силенъ; вѣроятно по-нежнитѣ тъкани по-силно се възпаляватъ. Повече отъ едно ожилване довежда вече по-тѣжки последици: изгубване на съзнание, блънуване, а не рѣдко и смъртъ. Случаитѣ отъ смъртъ на голѣмо животно, напр. конъ, при многократно ожилване, не сж рѣдки. Жилиенето на осата, макаръ че не е толкова силно, както на стършела, но то понѣкога е по-опасно. Случва се че оса, паднала въ вода или нѣкоя сладка течностъ, или проникнала въ нѣкой плодъ, по невнимание изпита или изядена, ужилва по небцето или въ гърлото, дете нежитѣ тъкани лесно се възпаляватъ и бърже отичатъ, вследствие на което, преди още да се взематъ мѣрки, се предизвиква задушаване и смъртъ.

Оситѣ и стършелитѣ сж твърде раздразнителни и отжстителни. Тѣ нападатъ яростно лицето, което доближи гнѣздото имъ и нѣщо ги тревожи и непременно го ожилватъ, ако то не се отдалечи за благовременно. Ако въ такъвъ случай сме доближили гнѣздото на оси и вече сме заобиколени отъ тѣхъ, сърдито и бърже хвърчещи около ни, най-благоразумно е да престанемъ да се движимъ, никакво махане и жестикулиране съ ржце съ цель да ги прогонимъ, което още по-вече ги разярява и одързостява, а бавно да се оттеглимъ заднешкомъ — въ такъвъ случай оситѣ бързо се успокояватъ и повече не ни преследватъ. Ако пъкъ сме доближили гнѣздото на стършели, бързото бѣгство и то на далечъ, въ такъвъ случай, е единичното срѣдство за спасение. Тѣзи голѣми оси умѣятъ добре да различаватъ своя врагъ (животнитѣ) отъ другитѣ предмети, колкото и ще той да се преструва на неподвиженъ. При това, тѣ преследватъ доста далечъ. Когато, обаче, ний сме далечъ отъ гнѣздото, оситѣ и стършелитѣ не нападатъ и винаги се стремятъ да избѣгнатъ неприятеля, а ужилватъ само въ случай че бждатъ натиснати или уловени. Най-раздразнителни и най-нападателни сж оситѣ презъ горѣщото време на деня. При утринната хладина, презъ облачно време, или есенно застудяване — съ понижение на температурата, оситѣ ставатъ по-

кротки, индеферентни и не жиятъ. Сжщо тъй тѣ сж безобидни и когато тѣхната майка, основателка на семейството, изчезне по нѣкои причини изъ гнѣздото.

Следъ залезъ слънце обикновено оситѣ се скриватъ въ гнѣздото си и не излизатъ повече чакъ до изгревъ и затопляне утриня. Стършелътъ, обаче, нощемъ го спира само силенъ дъждъ, инакъ отъ обикновена хладина той не се бои и цѣла нощъ движението въ гнѣздото му не престава, макаръ и не тъй усилено както дене — той работи и ноще.

Отъ казаното по-горе за оситѣ и стършелитѣ, очевидно е, че тѣзи насѣкоми сж тѣвде пакостни, особено при силното имъ размножаване, както това бѣ прѣзъ изтеклото лѣто. Въ такъвъ случай, за намаляване вредитѣ, които тѣ причиняватъ, необходимо е да се взематъ съответни мѣрки противъ тѣхъ. Най-ефтинъ и лесенъ начинъ за унищожаване на оситѣ е: пролѣтъ да се хваща и убива всѣка оса, кждето се намѣри. Презъ това време (априлъ, май, та и юний) хвърчатъ само женскитѣ, основателки на осиняцитѣ и съ тѣхното погиване, унищожавя се цѣлъ осинякъ за презъ втората половина на лѣтото. Развититѣ пъкъ вече осиняци презъ втората половина на лѣтото, трѣбва да се намѣрятъ и унищожатъ. Намирането на осиняка не е трудна работа. Достатъчно е да се пожертвува два—три часа време презъ деня и внимателно да се следи посоката къмъ която се направляватъ оситѣ отъ мѣстото кждето тѣ търсятъ храна. Следъ нѣколко премѣщания по тая посока най-после се успѣва да се намѣри мѣстото, кждето се помѣщава гнѣздото. Или пъкъ могатъ да се питатъ лицата, които най-често минаватъ презъ дадена мѣстность: пѣдари, пастири, работници по къра и др., които ще ни дадатъ най-добри указания за намиране нѣкой осинякъ въ близката околность. За да се унищожатъ гнѣздото на оситѣ, най-добре е да се извърши това когато цѣлото му население се е прибрало въ него — заранъ или вечеръ. Най-лесното унищожаване на оситѣ въ гнѣздото се постига като се втикне въ дупката (ако осиняка е въ земята или отвора на хралупата (ако то е въ дърво) намотана топка отъ парцали, натопена въ нѣкой асфиксативъ: хлороформъ, етеръ, бензинъ, петролъ и др., отворътъ се затуля добре съ калъ и се оставя. За 15—20 минути при силнитѣ асфиксативи, или за 1—2 часа при по-слабитѣ, всичкото население въ осиняка вече е измрѣло. Странични отвори, водещи въ осиняка, сжщо трѣбва да се затворятъ, инакъ умъртвяването на оситѣ не стана пълно, тѣ се съживяватъ наново, поправятъ си отвора и пакъ продължаватъ работата си. Благоразумно е, при тровене на оситѣ винаги да се работи съ пчеларска мрежа, надената на глава и съ подебели дрехи, а при оситѣ и съ кожени ржжавици, защото

тѣ жиятъ и ржцетѣ. Тѣзи предпазителни мѣрки сж необходими, защото преди да се затвори отвора на помѣщението на осиняка, може нѣколко оси да изхвъркнатъ изъ него, или пъкъ закѣснѣлитѣ да се върнатъ. Особено, ако работата се касае да се унищожи стършелово гнѣздо, на което обитателитѣ и по-рано и по-късно все сж въ движение. Осиняци, разположени въ дупки по стрѣмнитѣ слогове на лозята, нашитѣ лозари ги унищожаватъ чрезъ изгаряне. Натрупватъ купчина сухи лозови прѣчки малко по-долу отъ дупката на осиняка и ги подпалватъ. Оситѣ, идейки и връщайки се, минаватъ презъ пламака и се изпърлятъ. Въ това време гнѣздото се открива чрезъ нѣколко копвания съ мотика и се втиква въ огъня — цѣлото население оси изгаря. При тѣзи операции все нѣколко оси, по-вече или по-малко, ще се спасятъ отъ погибель; обаче, тѣ нѣматъ вече никакво значение, защото следъ смъртъта на пилото и майката, тѣ се разбѣгватъ и скоро погиватъ.

Нѣколкократното ожилване на оситѣ, едновременно и особно презъ горѣщо време, непременно изиска помощта на лѣкаря, иначе може да последватъ печални случаи. Острата болка и отока отъ ужилване бърже минаватъ, ако ужилването мѣсто наскоро се натрие съ амонякъ или карболова вода. Въ случай че липсватъ такива сръдства, добива се известно облекчение чрезъ налагане студень компресъ съ вода, солена вода, мокъръ пѣськъ или калъ. Ужилване въ устата или гърлото се лѣкува чрезъ гаргара съ силенъ разтворъ отъ морска соль.

Най-после нека споменемъ нѣщо и за лѣкуването на ревматизмъ чрезъ ужилването отъ оси. Мнозина сериозни наблюдатели твърдятъ, че ужилването на болни мѣста отъ ревматизмъ, безразлично хронически или остъръ (ставень), причинява бързо изчезване на болестта за известно само време или за винаги. Повтаренето на лѣкуването довежда крайното излѣкуване. Сжщото се е случвало и съ катаръ въ гърлото, който е изчезвалъ при ужилване по шията. Въ тоя случай еднакъвъ е ефекта, добитъ отъ ожилването на оси или пчели. За предпочитане е онова на първитѣ, тъй като при ужилването отъ пчели, жилото остава въ раната и трѣбва да се изважда при това и самата пчела умира. За такова „лѣкарско“ жилине, осата се хваща съ щипци, допре се края на коремчегото ѝ до кожата и ужилването последва веднага.

Ефектътъ отъ ужилването се причинява отъ прививането на отрова, вкарана въ раната направена отъ жилото. Отровата на оситѣ е сжщата както и на пчелитѣ. Тя е безцветна течность съ стипцавъ и горчивъ вкусъ и кисела реакция. Въ състава ѝ е намѣрена и малко мравена киселина, но цѣлия ѝ съставъ до сега точно не е опредѣленъ.